د انسان په تنګسه کې موسسه

د تخنیکي او مسلکي زدکړو د معینیت په مرسته

د افغانستان اسلامي جمهوریت

معلوماتي پاڼې د بنسټیزو ورتیاوو زدکړه

د بڼ جوړول

Ketabton.com

د زده کړې دا مواد د افغانستان د کرنې په مسلکي لیسو او انستیټوټونو کې له اړوند چارټونو سره د درسي مرستیالو موادو په توګه کارول کیږي او سربیره پردې په باغونو او قوریو کې په عملي بڼه کارول کیږي.

خپرونکی د انسان په تنګسه کې (PIN) موسسه

www.peopleinneed.cz

د چک جمهوریت د پراختیایي ادارې په مرسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

لمړۍ ګڼه مالوماتي پاڼې (Factsheet) – د بنسټیزو مهارتونو زده کړه – د بڼ (باغ) جوړول

د کرنیزو زده کړو پروګرام

انسان په تنګسه کې موسسه – چک جمهوریت

2014

(c) ketabton.com: The Digital Library

لمړی ګنه مالوماتي پاڼي (factsheet) - د اساسي مهارتونو زدکړې- بڼ جوړول

لړ لیک:

1. سریزه
2. سوداګریز پلان
3. د ساحي ټاکنه – د هوا حالات او اقلیم
4. د ساحي ټاکنه – د خاورې ډول
5. د ساحي چمتوکول
6. د ځمکي چمتو کول
7. د ونو او ورایټیو ټاکنه
8. طرح، ډیزاین، په بڼ کي د نیالګیو کښینولو تګ لاره
9. د ونو ترمنځ واټن
10. د نیالګیو کښینول

1. سریزه، د مالوماتي پاڼو پیژندني ته ښه راغلاست

تاسي د مالوماتي پاڼو په لومړنی برخه لاس کي لرئ کومه چي د انسان په تنګسه کي موسسي لخوا چمتو شوي دي. کله چي تاسي د یوه باغ د جوړولو نیت کوي نو باید د بڼ د جوړلو پلان مخکي له دې چي نیالګي کښینوئ جوړ کړئ. دواړه کارونه باید په یوه وخت کي پیل نکړئ (د نیالګیو له ایښودو مخکي باید پلان جوړ وي). د غه پاڼي تاسي ته په افغانستان کي د یوه باغ د جوړولو عملي مالومات وړاندي کوي. هیله ده چي د دغه مالوماتي پاڼو له لوستلو ګټه واخلی او خپل نظریات له موږ سره شریک کړئ.

1 . سوداګریز پلان

راځئ چي یوځل د بڼ جوړوني عصري او مدرن سیستم ته وګورو. آیا تاسي خپل ترلاسه شویو زراعتي محصولاتو پلورلو ته کوم پلان لرئ؟ نو د یوه بڼ د جوړولو لومړی ګام اقتصاد دی- ستاسي د سوداګری د طرحي پای د بازارونو او د قیمتونو د کتني پورې او همدا راز هغه پانګوونه چي پر تولید باندي شوی ده اړه لري.

- تاسي له یوه مارکیټ یا یوه ښه بازار ښخه ځومره واټن لرئ؟ بازار ته د محصولاتو پر انتقال مو ځومره مصرف کیږي؟ هغه قیمت چي تاسي یې تمه لرئ ځومره دی.؟
- کارګر له کومه او په کوم قیمت موندلاشئ؟ آیا کارګر ته لاس رسی آسانه دی کنه؟ ستاسي لومړنی عملیاتي لګښت ځومره دی؟

دا یوازې لومړنی هڅې دي چي په سوداګری کي د بازار موندني لپاره تر سره کیږي. تاسي باید دا پوښتنه وکړئ چي آیا ستاسي پانګه ونه په کرنه کي ګټه لري کنه؟ که چیرته بڼ ستاسي د شخصي مصرف لپاره(د کورنی د مصرف لپاره) وي نو بیا له دې برخي ښخه تیر شئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاملرنه: د سوداګرۍ د پلان کولو لپاره تاسي کولای شئ چي د PIN لخوا د چمتو شويو موادو څخه ګټه واخلئ. دغه کتاب په ليسو کي د سوداګرۍ د زدکړو د لارښود کتاب په توګه تاسو ته برابر شوي ده. د دغه کتاب د ترلاسه کولو لپاره د انسان په تنګسه کي موسسې له کارکوونکو سره اړيکه ونيسئ. د تجارت يا سوداګرۍ د بنسټيزو مهارتونو د زدکړي کتاب تاسو ته د PIN لخوا چمتو شوی.

2 . د ساحي ټاکنه- د هوا حالات او اقليم

د سايت يا مناسبي ساحي او د ميوې د ښه ډول ټاکنه د يوه بڼ د جوړولو لومړنی ګام دی، چي د سوداګرۍ د طرحي او پلان سره يو ځای پرمخ ځي. د هوا حالات، ارتفاع، د تودوخي درجه، د لمر وړانګي، د هوا سوړوالی او ورښت دا په ګوته کوي، چي کوم ډول ميوه چيرته توليد کړو. د هوا د حالاتو ترڅنګ يو شمير نور عوامل هم شته چي بايد لا زيات په پام کي ونيول شي، لکه د خاورې ډول او د اوبو شتون.

د افغانستان ډيری سيمي غرنيزه هوا، سوړ او وچ ژمی لري، پرته له ټيټو ځمکو چي وچه او نيمه وچه هوا لري. ډيری لړ. هغه درې چي له پاکستان سره په پولي پرتي دي د هند له موسمي بادونو برخمني دي، چي معمولا د سويل ختيځ له پلو راځي او د سمندر لنده او ګرمه هوا له ځانه سره راوړي. افغانستان واضح او مشخص فصلونه لري، ګرم دوبی او ډير سوړ ژمی لري. په دوبي کي د حرارت درجه په شمالي درو کي تر (F ° 120) C ° 49 پوري ثبت شوې ده. د ژمني هوا سوړ والي يي هم په منځنی کچه (F ° 15) C ° 9- د ۲۰۰۰ متری (۶۶۰۰) فوټه لوړوالی په هندوکش کي معمول ده. هوا په لوړو ځايونو کي توپير لري او سړه هوا هم په لوړو سيمو کي وي.

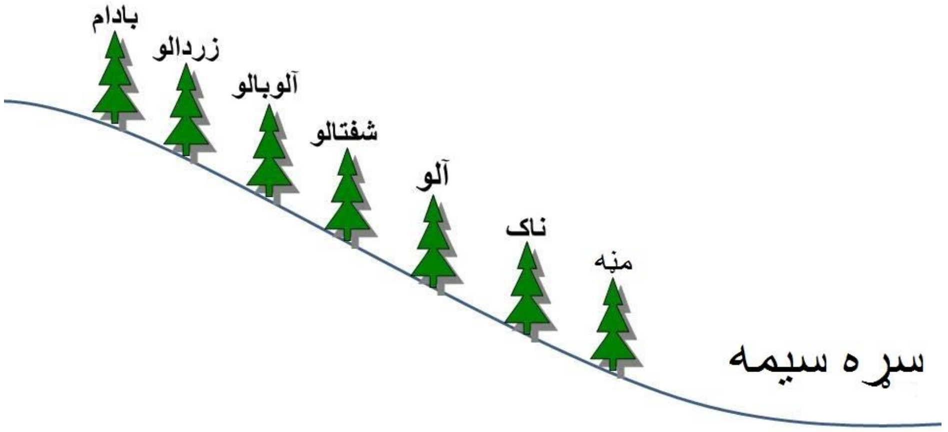

د ځمکي شيب، مثبت او منفي اغيزه يي د تودوخي په درجه باندې

په پاسني تصوير که وښودل شو چي ميوه لرونکي کلک زړي وني لکه، بادام، زردالو، الوبالو او شفتالو، چي ژر ګل کوي بايد په لوړو سيمو کي او منه، الو او ناک چي وروسته ګل کوي د باغ په ټيټو ساحو کي کښينول شئ. هغه ونې چي ژر ګل کوي بايد په سړو سيمو کي له کښينولو يي ډډه وشي، ځکه چي هغوی ژر ګل کوي او ګلان يي د سړي هوا سره له منځه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځي.

- د ځمکي شوه (میلان) د میوه لرونکو ونو له dormancy یا د استراحت دروې څخه په وتلو باندي اغیزه لري او دا ډول تاثیرات باید په پام کې ونیول شي. سوېلي ساحې په پسرلي کې ژر ګرمیږي په داسي حال کې چې شمالي شوه بیا برعکس کار کوي. ختیځي برخي متوسطه وي او د سوېلي برخو شوه (د لمر خوا) تر ټول زیات لمر تر لاسه کوي. دا ډول ځمکي په پسرلي ژر تودېږي، په دوبي کې توده او وچه هوا لري او په مني کې بیا ډیر ورسته سړېږي. د محصولاتو رشد په سوېلي برخو کې بیا اوږد دی.
- شوه (میلان) په شمالي طرف (تیاره خوا) کې مخالف عمل کوي. په ګرمه هوا کې (دافغانستان ختیځ او سوېل) کې شمالي شوه (میلان) کیدای شي چې د پانه ریژیو ونو لپاره ګټور وي.
- ختیځ او لویدیځ لورته میلان د شمالي او سوېلي برخو په منځ کې موقعیت لري. که چیرته موږ ختیځ لوري ته میلان له لویدیځ لوري سره پرتله کړو، نو لویدیځ طرف شوه له ختیځ لورې نه ګرمه ده.(دغه تحقیق در حرارت درجې په اړه د شرقي او غربي لمنو په برخه کې د پنبي پر کښت په افغانستان کې عبدالاحد احد تر سره کړی دی.)

3 . د ساحي ټاکنه- د خاورې ډول

میوه لرونکې ونې د میوې د تولید لپاره یو ډول ځانګړې خاورې، لمر او خوارکي یا غذایي موادو ته اړتیا لري. خو بیا هم ټولي میوه لرونکي ونې یو ډول وضعیت نه لري.

له بیلابیلو سرچینو لکه سیمه ایزې قوریې، د کرنې د ترویج له مامورینو او یا هم له انټرنیټ څخه د هغه ونو په اړه چې تاسي یې غواړي کښینوئ، د نیالګي د کښینولو د ساحې جوړول او د ځانګړې ډول خاوري په پام کې نیولو په اړه مالومات واخلئ.(او یا هم د ونې بدلول، د خاورې مشخصاتو ته په کتو سره .) دا کار تاسي سره مرسته کوي تر څو د ونې له روغتیا څخه ډاډمن شي او داسي ونې ترلاسه کړئ چې هرکال تاسي ته میوه تولید کړي.

د سطحی خاوری نمونه باید pH د تجزیې او تحلیل لپاره راټولي شي. نباتات معمولاً له 5 تر pH 7.5 پورې ښه رشد کوي. خو په هغه کتاب کې چې (د عبدالاحد احد د احداث باغداري در افغانستان تر سر لیک لاندی لیکل شوی) ویل شوي چې نباتات معمولاً له 5 نو تر pH 7.5 پورې ښه رشد کوي. همداشان 6 تر pH 7 د باغداري د محصولاتو لپاره مناسب ګڼل شوي دی. مناسب pH د بیلابیلو ونو لپاره په لاندي جدول کې ښودل شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خاورې پي اچ او مناسبې خاورې:

د ميوي ونه	د خاورې پي اچ	د خاورې ډول او د خاورې او نبات ترمنځ د جوړښت يا تعامل درجه
منه	5.0 – 6.8	منه په اسيدي خاورو کې ښه نتيجه لري
توت	5.5 – 6.5	نسبتاً اسيدي خاوري خوښوي.
الو	5.0 – 6.5	الو په اسيدي خاورو کي تر خنثی پوري ښه نتيجه لري،او ندرتاً په قلوي خاورو کې رشد کوي.
زردالو	6.0 – 8.0	ضعيفه قلوي خاوره - کمزورې اسيدي خاوره هم خوښوي.
بادام	6.5	بادام ،اسيدي، خنثی او قلوي .pH کي حاصل کوي.
شفتالو	6.0 – 6.5	شفتالو په اسيدي خاورو کې ښه نتجه لري. دغه وني sandy loam خاوره خوښوي او ښه زهکشی ته اړتيا لري.
ناک	6.0 – 6.5	ناک 5.0 تا 7.5 pH منلای شي.
مالته	6.0 – 7.5	د مالتی لپاره تيزابي pH ښه دی تر خنثی پوري
انار	5.5 – 7.0	سپکي اسيدي خاورې د انار لپاره ښه نتيجه لري، او همداشان انار تر ډيره په اسيدي او قلوي شرايطو کې ژوندي پاتې کيدای شي.
پسته	7.1 – 7.8	له قلوي چاپريال نه په ګټي اخيستو د پستې ونه په لړ تغير سره د pH په وړاندې مقامت کوي. او د ضرورت پروخت د لوړه قلوی په مقابل کې هم مقاومت کولي شي.
ګيلاس	6.5 -7.0	د ګيلاس تولي وني په سپکو خاورو کې ژوند کوي او شګلن خاورې يې د خوښې وړ دي. ګيلاس په کلک او درنده خاورو کې مه کښينوئ. د ګيلاس لپاره مناسب 6.5 pH دی، خو په هر سيمه کې له 5.5 تر 8.0 د خاووري pH وې ورته د منلو وړ شرايط دي.
ليمو	5.5 – 6.5	ليمو په لومي او يا sandy loam خاورو کې ښه رشد کوي. تروې خاورې، درنده رس خاوره هم د ليمو د رشد مخنوی کوي
املوک	6.5 – 7.5	په خنثی خاورو کې ښه رشد کوي
زيتون	5.5 – 7.5	د زيتونو ونه په خنثي pH کې ښه پايله لري او 5.5 تا 7.5 ورته د منلو وړ ده
انجير	6.0 – 6.5	دغه ونه متوسط تريوالي منل شي . خو بايد داډه شو چې خاوره ډيره اسيدي نه وي، انجير ونه تيټ pH نشي منلای.
چار مغز	6.8 - 7.2	چارمغز ونه خنثی ته نږدی خاورې خوښوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

4 . د ساحي چمتو کول

د میوي تولید له 3 تر 5 کلونو پوري وخت اخلي. د دغو کلونو په لړ کي یو باغ بیلابیل مرحلي تیروي. لاندې جدول د یوه بڼ د جوړیدو اساسي پړاوونه ښیي، چي یو پلان د نیالګیو له ایښودو 3 تر 4 میاشتي مخکي عملي کیږي.

پاملرنه: د یوه بڼ د انکشاف نور پړاوونه په دوم نمبر مالوتي پانو کي د اساسي مهارتونو د زدکړو په برخه کي د بڼ د تنظم یا اداري تر نامه لاندې ذکر شوې دي.

د یوه بڼ د پرختیا اساسي پړاونه د ونو د کښینولو څخه مخکي

موده	اساسي مرحلي	فرعي مرحلي	اساسي فعالیتونه
3 تر 4 میاشتي مخکي د نیالګیو تر کینولو	د ساحي چمتو کول	د بوټو پاکول	د ناکاره بوټو او بښو له منځه وړل
		د ځمکي آماده کول	د ځمکي قلبه او نرمول
			د حیواني سري ګډول
			د ځمکي هوارول
		د بڼ طرحه	د ساحي چاپیر کول (ایساروِل)
			طرح، نقشه او ډیزاین کول
			د قطارونو جوړول او د ونو ترمنځ
			د اوبو لګولو د سیستم نصب
			د غوچو کیندل او ډکول

منبع: فرنس سندور، ROP, افغانستان 2008

6. د ځمکي چمتو کول

قلبه کول یا د ځمکي پاسته کول

خاوره باید مخکي د نیالګیو له ایښودو قلبه او پاسته کړو. د خاورې په آماده کولو کي ستر هدف د خاورې پاسته یا سست کول دي. د خاورې پاسته یا چپه کولو ته قلبه وایي. قلبه باید ژوره تر سره شی ترڅو خاوره نرمه او لوي لوټي یي منځه لاړي شي. ژوره قلبه هغه خاورې چي ښه اوبدل شوی نه وي د ځمکي سر ته راولي او همداشان ژوره قلبه د خاورې د جوړښت د له منځه تلو لامل ګرزي چي دا کار بیا د خاورې د وینځل کیدو د میکانیزم د ډیریدو سبب کیږي.

د حیواني سرې کارول

د کمپوست سرې له شیندلو مخکي، حیواني او شنه سره باید 1m ژوره په ځمکه کي وکارول شي. داسي چي د نیالګي د ایښودو پروخت دې په غوچه کي دننه نه اچول کیږي. او باید د نیالګي له ایښودو ورسته اضافه شي په دې شرط چي د سرې د فاسدیدو مرحله پوره شي که داسي و نشي نو د ریښو د شړیدو او له منځه تلو لامل کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نایتروجن عضوی منابع، لکه یوریا باید د ژمي او یا پسرلي په موسم کې د پروخت تجزیې او غذایي موادو د خپریدو لپاره وکارول شئ. که چیرته نایتروجن و کارول شي، نو په حقیقت کې دا مصنوعي سره ده نه عضوي. دا په صنعتي ډول له معدني سرچینو څخه تولیدېږي. او له هغه څخه استفاده لکه عضوي سرچیني د بیلګې په ډول د ژو میتیازي هم شته کارول کیږي. سره د یوې عضوي سرچینې په توګه په خاورو کې د غذایی موادو د جوړولو لپاره په کمه اندازه شتون لري. په ساده عبارت، د تازه سرې کارونه یوازې په مني کې جواز لري نه په پسرلي او یا د بوټو د رشد په دوران کې.

هوارول یا Leveling

د ځمکې هوارول څخه موخه، د سطحی ، تشتي او د جویوو په ډول د اوبولګولو اندازه کول دي. پټی باید داسي اوبو ته تیار شي چې د ځمکې جیګ او ټیټوالی یې د اوبو د منظم ویشلو مخه ونه نیسي او باید ډاډه شو چې د اوبو حرکت په ټول پټي کې منظم او همغږی دی.

په لنډ ډول د ځمکې د هوارولو ګټي دا دي:

- د ښه محصول یا نبات ترلاسه کول
- په اوبو د ځمکي پوښل کیدل
- د نباتاتو ښه دریدل تر پخیدو پوري
- 40 سلنه د بیکاره بوټو کمیدل او په نتیجه کې د خیشاوې لپاره د 75 سلني کارګر کمښت
- د کرنیزې ساحې ډیریدل 5 تر 5 سلنې پورې
- د زراعتي عملیاتو کمښت له 10 تر 15 سلنې پوري
- په اوسط ډول له 10 تر 20 سلني پوری د محصولاتو زیاتیدل

د ځمکې چاپیره کول (ایسارول) یا Fencing

بادشکن یا د باد ماتونکی، چاپیره کول یا ایسارول، د خاورې خرابیدل د باد له امله او مخنیوی یې، د ځنګلداري په تګلارو پورې تړاو لري. وړې ونې کولای شي په بڼ او یا د بڼ په شاوخوا کې د خاورې د ساتنې لپاره په ځانګړي ډول د ځوانو میوه لرونکو ونو د ودې لپاره وکارول شي چې دا د ایسارولو یوه اساسي تګ لاره ده.

7. د ونو او ورایټیو ټاکنه

د ونو د ډول یا ورایټیو انتخاب ډیر مهم دی باید د بازار غوښتنه او د ونو د ودې شرایط په پام کې ونیول شي. دا انتخاب په سیمې او د هوا حالاتو پوري اړه لري. د بیلګې په ډول دیو شمیر ونو حساسیت د یخ او باران سره (یوشمیر ونې د کلک زنو او غوښنو میوو (pome fruit) د درلودو له اړخه پیژندل کیږي.) یو شمیر کلک زني میوه لرونکي ونې ژر له منځه ځي، نو ځکه اړتیا لیدل کیږي چې هر څوکاله ورسته نوې ونې کښینول شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښکاره ده چي لومړنی تصمیم داده چي کوم ډول نبات یا ونه باید وکرل شي. آیا ستاسي په څمکه کي د یوه باغ جوړلو ښه ګټه اخیستنه ده کنه؟ او یا کومه سیمه چي تاسي د بڼ جوړولو لپاره طرحه کړي ده د بازار موندني او لنډ مهاله پانګووني لپاره ښه ده؟ که چیرته تاسي ږاده یاست چي د یوه میوه لرونکي او مغز لرونکو میوو د بڼ مدیریت وکړي نو آیا تاسي د بادامو، مڼي، زردالو، ګیلاس، انګور، د ستروس کورنی میوې، شفتالو، ناک، املوک، آلو اویا نورو باندي فکر کړی.

د سړې هوا اړتیا یا Chilling Requirements

کلک زړي وني او یو شمیر نور نباتات چي په معتدله هوا پوري اړه لري د خپل راتلوونکي کال زخه یا غوټی په دوبي کي پالي او انکشاف ورکوي. په مني کي زخي د استراحت دوري ته ورځي د هوا له یخ درجي سره په مخامخ کیدو ونی د استراحت دوره پیل کوي، خو که له داسي حالت سره مخ نشي نو په عام ډول د پانو، ګلونو او آن میوې په جوړیدو کي ځنډ او خنډ رامنځ ته کیږي. لاندی جدول ښیي چي په افغانستان کي معمولا څو ساعته وني د سانتي ګراد تر ۷ درجو په ټیټه هوا کي وخت تیروي.

میوه	د هوا سړښت تر 7 ° C لاندي	د پسرلنی سړې هوا سره حساسیت	تبصره
زردالو	300-900	لوړه	په پسرلي کي د سانتي ګراد په کچه له 4 درجو ټیټه هوا په ډیره اندازه د زیان لامل کیږي زردالو په ټیټ رطوبت کي ښه رشد کوي نظر لوړ رطوبت ته چي په دوبي کي دی او د ګنو نارغیو لامل کیږي.
شفتالو	600-800	لوړه	شفتالو لندي هوا ته اړتیا لري، د ټیټي درجي په مقابل کي حساس دی. د شفتالو غټي زخي په 6.5 درجه حرارت کي هم زیان منونکي دي. ژوري دري د هغه لپاره ښه ځای نه دی ځکه چي هلته سړه هوا ده.
ګیلاس	800-1500	لوړه	ګیلاس سړې هوا ته اړتیا لري، خو بیا هم د ګیلاس ګل د یخ په مقابل کي حساس دی. له همدې امله له سړو پاکو سیمو کي د ټپو او درو شوه یا میلان چي د سړې هوا د وتلو لپاره د وتو لاره هم ولري د ګیلاس لپاره وړ ګڼل کیږي.
آلو	800-1000	لوړه	آلو منځنی سړي هوا ته اړتیا لري او د حرارت اندازه یې په مختلفو ډولونو کي فرق کوي.
ناک	800-1500	منځنی	ناک د استراحت په دوره کي تر 26- ° C او د ودې په پړاو کي تر 45 ° C سره او توده هوا زغملای شي. پسرلني یخ وهل د ناکو د ګلني حاصل اندزه مالوموي او په منفی 3.3- ° C کي د ناک راخلاص شوي ګلونه له منځه ځي. په ټیټو ځمکو کي د هغه له کرلو څخه ډډه وکړئ.
منه	1000-1500	منځنی	په منځنی ډول د ودې په دوران کي د حرارت درجه 21 C 24 پوري د مني لپاره مناسبه ګڼل کیږي. هغه سیمي چي تند بادونه لري د منی لپاره ښه نتیجه نه ورکوي او همدا شان باید منه د ټپو پر څنډو هم و نه کرل شي.
انار	100-200	منځنی	انار په هغه سیمو کي ښه وده کوي چي تود دوبی او سوړ ژمی لري. دغه وني د ګرمي هوا په پرتله د سړي هوا په وړاندي ډیری حساسی دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بادام	500-600	لوړه	بادام تر ټولو ښه وده په هغه سیمو کي کوي چي ګرم دوبی او معتدل ژمی لري. او له نورو شرایطو سره ښه هوکړه نه کوي. بادام معمولا په سړه هوا کي وده نه لري.
پسته	1000	منځنی	د پستي ونه په منفی C ° 9- درجه کي زیان ویني .

توت	400	منځنی	د توت د ودې لپاره له C ° 30 - 20 مناسب هوا ده.
چارمغز	600-700	کښته	له 15- درجه ټیټه هوا د چارمغز د زیانمنیدو لامل کیږي
زیتون	200-300	لوړه	د زیتونو کښتډ تقریباً له 35-7 سانتی ګراد حرارت وده کوی ، خو مناسب حرارت ورته له C ° 20-15 دی. د زیتونو ونه او میوه په C ° 2-به 9- C ° حرارت کي سخت زیان ویني.
مالته	0	منځنی	مالته له 12 تر 37 درجه سانتی ګراد حرارت ته د ښه رشد لپاره اړتیا لري. خو منفی C ° 6- او له دي ټیټ حرارت مالتي ته زیان اړوي.
لیمو	0	لوړه	لیمو په مرطوبو سیمو کي د 13 درجه سانتي ګراد نه تر 37 ښه نتجه ورکوي. د لیمو وني په منفی C ° 3- درجه حرارت کي زیان مننونکي دي.
اینځر	100-200	منځنی	اینځر په هغه خاورو کي چي ښه زهکشي شوي وي، لمر، ګرمي او وچه هوا ولري ښه ژوند کوي.

سرچینه: د امریکا د متحده ایالاتونو د فلوریدا پوهنتون د زراعت دیپارتمنت

له یوه ځیرنیز مرکز او یا یوه نمایشي باغ یا قوریي څخه لیدنه تاسي ته دا ارزښمند فرصت درکوي چي د رشد په حالت کي بیلابیلي وني ووینی د مرکز له مدیر سره د خبرو کولو وخت پیدا کړي او د خپل د بڼ مشکلاتو آفاتو او امراضو په اړه ور سره خبري وکړي او آن د میوو خوند هم وګورئ.

پاملرنه: تاسي کولای شي چي د ځینو میوه لرونکو ونو ورایټۍ او د ډولونو بیلګي د زدکړو د اساسي مهارتونو په 4 نمبر چارت کي، چي د قلمي یا پیوند بوټی او نیله بوټو تر نامه لاندی لیکل شوي وګورئ.

د لیدلو لپاره یوشمیر ښه سازمانونه په افغانستان کي په لاندي ډول دي

د افغانستان د باغداری د ملي پرختیا ارګان (ANHDO) Afghanistan National Horticulture Development Organization تاسي کولای شی چي د دغه ارګان په اړه زیات مالومات له دغه ویب پاڼي ترلاسه کړي http://afghanistanhorticulture.org/

- د باغداری د ملاتړ او انکشاف سازمان په افغانستان کي چي د خصوصي سکتور او عمومي سکتور نښلولو دنده لري همداشان د حاصلاتو د راټولو وروسته د Value Chainخدمات یا د محصولاتو د ارزښت زنځیر تمویلونه په غاړه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د افغانستان د باغدارۍ د ملي پراختیا ارګان (ANHDO) Afghanistan National Horticulture Development Organization چې پخوا د Perennial Horticulture Development Project (PHDP په نامه یادیده د شپږ ستیشنونو په درلودو سره په افغانستان د میوه لرونکو ونو ډیري ورایټۍ لري.

د افغانستان د باغدارۍ د انشکاف ملي ارګان(ANHDO)

مرکز ي دفتر کابل د بادام باغ ځیرنیز فارم کابل افغانستان	جلال آباد د ننګرهار نوی ځیرنیز فارم جلال آباد دتورخم سړک
کندهار د کوهرم ځیرنیز فارم	هرات د اردو خان ځیرنیز فارم انجیل ولسوالی
مزار شریف د دهدادي ولسوالی ځیرنیز فارم	کندز د کندز ښار ځیرنیز فارم

- د افغانستان د ملي باغدارۍ د پراختیا ارګان (ANHDO) د کتابونو د ترلاسه کولو لپاره دغه ویب پاڼي ته سر ووهئ: http://www.afghanistanhorticulture.org/phdp/Publications.aspx

- همدا شان PHDP هم په ډیرو تازه وارد شوو ورایټیو کار کوي. کله چې د ANNGO لخوا و ارزول شي دغه ورایټي ګاني د کرلو لپاره خلکو ته په اختیار کي ورکول کیږي.

د افغانستان د قوریي لرونکو د ملي ارګان ویب پاڼه یا ANNGO http://anngo.org.af/

- ANNGO د PHDP د پروژې د یوې برخې په توګه جوړه شوه او د 25 په شاوخوا کي محلي تولنیزې قوریي یې د افغانستان په ۲۲ ولایتونو کي سره را تولي کړي دي.

د محلي قوریه دارنو پته او اړیکي (منبع ANNGO)

ولایت	نوم	دفتر	د اړیکي شمیره
غزنی	حکیم ثنایي د قوریه دارانو ملي تولنه	د ملي بس پخوانی تم ځای	**0799471746**
تخار	د تخار د قوریه دارانو ملي تولنه	د کرنی ریاست	**0700700380**
میدان وردک	د میدان د قوریه دارانو ملي تولنه	ګلزار مارکیټ	**0775181237**
هلمند	د هلمند د قوریه دارانو ملي تولنه	د کرني ریاست	**0706906810**
زابل	د شهر صفا د قوریه دارانو ملي تولنه	جلال خان کلی	**0700382737**
بلخ	د خلم د قوریه دارانو ملي تولنه	د خلم ولسوالی	**0799485749**
کنر	د کنړ د قوریه دارانو ملي تولنه	د کرنی ریاست	**0700994374**
بغلان	د چون غر د قوریه دارانو ملي تولنه	پل خمري	**0777881909**

(c) ketabton.com: The Digital Library

پکتیا	د پکتیا د قوریه دارانو ملي ټولنه	د کرنی ریاست	**0799053446**
سمنګان	د ایبک د قوریه دارانو ملي ټولنه	ګودام سرک	**0799102397**

ولایت	نوم	دفتر	د اړیکي شمیره
لغمان	د لغمان د قوریه دارانو ملي ټولنه	چهار دهي کلی	**0799670660**
بدخشان	د بدخشان د قوریه دارانو ملي ټولنه	بهارک ښار	**0775386708**
هرات	د هرات د قوریه دارانو ملي ټولنه	د کرنی ریاست	**0708462422**
بامیان	د کوه مر د قوریه دارانو ملي ټولنه	د کوه مر ښار	**0775851690**
پروان	د سید خیل د قوریه دارانو ملي ټولنه	سید خیل	**0799752889**
ننګرهار	د ننګرهار د قوریه دارانو ملي ټولنه	د کرنی ریاست	**0775450552**
کندز	د کندز د قوریه دارانو ملي ټولنه	د کرنی ریاست	**0786166625**
پروان	د باګرام د قوریه دارانو ملي ټولنه	رباط کلی	**0700029628**
بغلان	د امام قطبی د قوریه دارانو ملي ټولنه	اریا مارکیټ	**0778812435**
بلخ	د ام البلاد د قوریه دارانو ملي ټولنه	مزارشریف	**0700049952**
بغلان	د اندراب د قوریه دارانو ملي ټولنه	ده سلاح ښار	**0707923932**
میدان وردک	داکتر وکیل انجمن قوریه داران ملی	د سنګ سیاه کلی	**0700249579**
کندهار	د کندهار د قوریه دارانو ملي ټولنه	د ګادیانو سرک	**0700305406**
کابل	د پغمان د قوریه دارانو ملي ټولنه	دوده ماست کلی	**0700280657**
لوګر	لوګر د قوریه دارانو ملي ټولنه	پل آلم ښار	**0708370934**
کابل	د شکر درې د قوریه دارانو ملي ټولنه	د کوچیانوکلی	**0798718114**

په افغانستان کي د میوه لروونکو ونو ګڼ ډولونه شته چي اوس مهال په ملي کلکسیون کي خوندي شوي دي. دغه ورایتۍ د باغدارۍ د پراختیا په مرکز کي (Perennial Horticulture Development Centers) شته، **چي تاسي کولای شی، چي له دې مرکزه لیدنه وکړئ او له اړونده مسوولینو سره د میوې د ونو د کیفیت او ډولونو په اړه بحث وکړئ.**

بادام

په ټوله کي د بادامو 90 ورایټۍ یا ډولونه په ملي کلکسیون کي، د باغدارۍ د پراختیا Perennial Horticulture Development Centers په دوو مرکزونو مزار شریف او کندز کي شته.

منشاء	ورایټي
سمنګان	د سمنګان کجک
کندز	چار درې کاغذي
ننګرهار	میده کاغذي
بلخ	پسته بادام
بلخ	ستار بابي بخملي
هرات	دوه پوسته کاغذي

(c) ketabton.com: The Digital Library

کندهار	چنګکي

منه

په عمومي توګه د منې 86 ورایټۍ په ملي کلکسیون کې د باغدارۍ د پراختیا Perennial Horticulture Development Centers د کابل او کندز په مرکزونو کې شتون لري.

منشاء	ورایټي
پروان	حبیبي
بلخ	ګوا رخش
پنجشیر	نازک بدن
وردګ	سۍمه ایز
بدخشان	رخش
سرپل	قندک
تخار	زرد بیګي

زردالو

د افغانستان د ملي کلکسیون د باغدارۍ د پرختیا Perennial Horticulture Development Centers مرکز په کابل او مزار شریف خانګو کې 129 ورایټۍ لري.

منشاء	ورایټي
ننګرهار، وردګ، کابل، بلخ، کندز، پنجشیر، و پروان	امیري
بلخ	پیرنقشي
پروان، وردګ، پنجشیر، ننګرهار و هرات	قیسي
کنړ، وردګ، ننګرهار، هرات و کندهار	چار مغزی
کندهار	نرۍ سپین
بامیان و وردګ	ساقي
لوګر	قندک

ستروس

د ستروس 54 ورایټۍ د ملي کلکسیون د باغدارۍ د پرختیا د مرکز Perennial Horticulture Development Centers د جلال آباد په خانګه کې شته.

منشاء	ورایټي
ننګرهار	سۍمه ایز
ننګرهار	شیشم باغي
ننګرهار	لیسبن
کنړ	میتا

(c) ketabton.com: The Digital Library

ننگرهار	چینو تو
ننگرهار	کاغذی
ننگرهار	لیسبن

شفتالو

په توله کي 110 ډوله د شفتالو ورايتی د باغداری د پرختيا Perennial Horticulture Development Centers د مرکز د هرات او کندهار ولايتونو د ملي کلکسيون په ځانګو شته.

منشاء	ورايتي
ننګرهار و کندهار	ګرمه
بلخ، سمنګان و بغلان	جوزايي
کنړ، کندز، سمنګان و بغلان	سرده
هرات و کابل	شليل شب رنګ
کندهار	شليل زرد
بلخ	جوي شيرين
کندز، سمنګان و بغلان	سرطاني

انار

په ملي کلکسيون کي د انارو د 79 ورايتيو ډولونه شته، چي د باغداری د پراختيا Perennial Horticulture Development Centers د مرکز په کندهار او جلال آباد ځانګو کي شته

منشاء	ورايتی
بلخ و ننګرهار	شيرنک
کاپيسا	مايه خوش سپين
فراه	سزک داني سرخ
ننګرهار و بلخ	تاشقرغاني
کاپيسا	کګه شين
بلخ، ننګرهار و کاپيسا	کندهاري
سرپل	مايه خوش

جاپاني آلو

په ملي کلکسيون کي د 54 ورايتی د جاپاني الوګانو شته، چي د باغداری د پراختيا Perennial Horticulture Development Center په هرات او کندهار ځانګو کي موجود دي.

منشاء	ورايتی
بلخ	ژرکندزي
ننګرهار	سلطانپوري
هرات و کابل	سور
کنړ	ريد فلش

(c) ketabton.com: The Digital Library

هرات و لغمان	ژړ
وردک، کابل، بلخ و پنجشیر	فارموسا
سور فارموسا	کندز

8. طرح، ډیزاین او د نیالګیو د کښینولو تګ لاره

د باغ طرحه په اوږد مهال کې د ونو په روغتیا باندې خپل اثر لري او همداشان په باغ کې عملیات هم آسانه کوي، لکه شاخه بري، اوبه لګول، د سرې ورکول او د هرزه بوټو او آفاتو کنټرول او نورې اړونده چارې په آسانه تر سره کیږي. د ونو او ردیفونو ترمنځ واټن تاسې سره د ناروغیو په کنټرول او د حاصلاتو په راټولولو کې مرسته کوي.

په عام ډول د بڼ ډیزاین او د نیالګیو کښینول یو منظمې تګ لارې ته اړتیا لري او دغه تګ لاره په مختلفو ډیزاینونو طرحه کیږي. لکه مربعي، مستطیل، مثلث، پنځه پایه یې او داسې نورې تګ لارې. دغو طرحو او تګ لارو لپاره دوې اصلي ډلې شته. واړه بڼ وال (هغه بڼ وال چې کمې ځمکې لري) دغه ډله کسان له مربع یا مستطیل شکلونو څخه د خپلو باغونو د جوړولو لپاره کار اخلي. په عین وخت کې پنځه پایه یې تګ لاره د هغه بڼ والو لپاره مناسبه ده چې پراخې ځمکې د محصولاتو د تولید لپاره لري. نیله بوټې یا Rootstock او د شکل ورکولو تګ لاره هم ګټوره ده تاسې د دغو طرحو مثبت او منفی اړخونه دلته لوستلای شئ.

مربع تګ لاره(*Square pattern*)

- مربع یا څلور ضلعي د باغدارۍ تر ټولو ساده تګ لاره ده. په دغه تګ لاره کې د ونو او قطارنو ترمنځ واټن برابر دی.
- د ونو منځ خالي وي او په دغه سیستم کې د ونو ترمنځ د نورو محصولاتو د کرلو اجازه هم ورکول کیږي.
- د مربع شکل یوه ګټه دا هم ده چې په آسانۍ سره دیزاین کیږي. او همداشان ماشین آلات په آسانه پکښې کار کولای شي.
- په دغه تګ لاره کې ونې سهار او مازدیګر یو پر بل باندې سورې کوي نو دغه تګ لاره تر ډیره په ګرمو سیمو کې چې ډیر لمر لري د ګټې اخستنې وړ ده لکه د افغانستان ختیځ او سویلي برخې چې ښکته ځمکې لري.
- خو په سړو سیمو لکه د افغانستان مرکز او شمال چې ځمکې په لوړه کې موقعیت لري دغه سیستم ګټور نه دی.

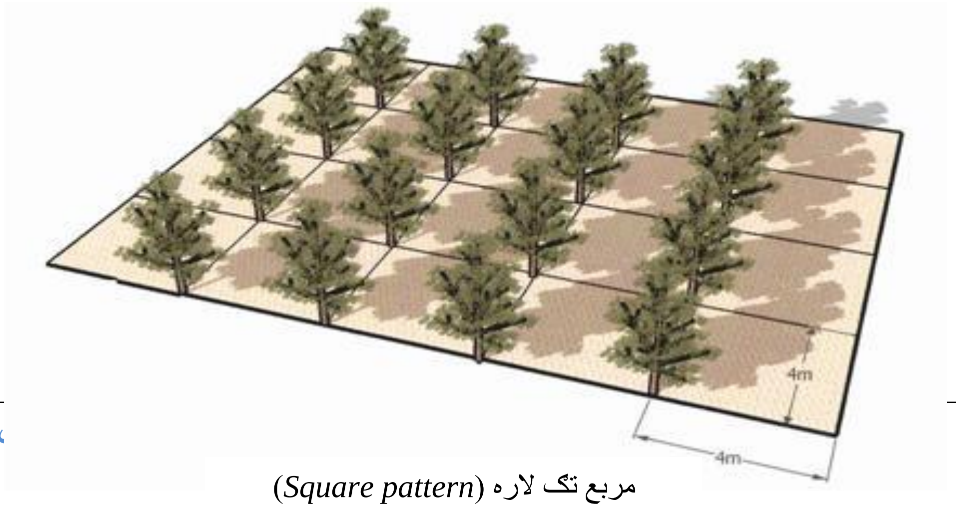

مربع تګ لاره (*Square pattern*)

(c) ketabton.com: The Digital Library

مستطيل تک لاره (*Rectangular Pattern*)

- په دغه سيستم کې ونې د هر مستطيل په يوه کونج کې کښېنول کيږي. د دوو رديفونو ترمنځ واټن معمولاً د دو ونو ترمنځ زيات دی چې په يو رديف کې سره ځای لری. د ونې او قطار ترمنځ برابره فاصله نشته.
- د ونو د رديف ترمنځ په کافي اندازه فضا شته چې دغه کار د زراعتی عملياتو لکه شاخه بری، ابولګولو، دواپاشی، د حاصلاتو د راټلولو او نور ماشين آلاتو څخه د ګټې اخستو کار آسانه کوي.
- که په دغه تک لاره کې د مستطيل اوږد طرف د لويديځ او ختيځ په ليکه برابر شي نو د سهار او مازديګر لخوا د ونو سورې يو پر بل کم راځي چې په پايله کې يې هره ونه په کافي اندازه له لمر څخه استفاده کوي او دغه تک لاره د سړو سيمو لپاره ګټه وره ده.

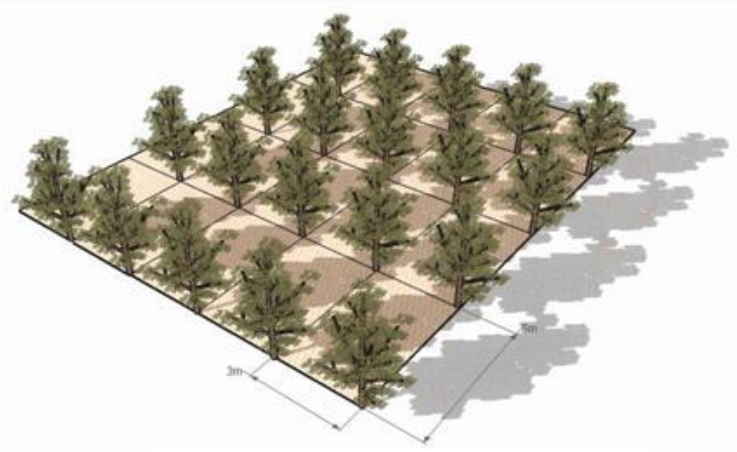

مستطيله تک لاره (*Rectangular*

پنځه پايه يي تک لاره(*Quincunx or Diagonal System*)

- دغه تک لاره د مربعی تک لارې سره ورته والی لري، چې په اساس يې د هري مربعی په سر کې يوه د مڼي يا ناک (هغه ميوه لرونکي ونې چې اوږد عمر لري) کښېنول کيږي. او د مربعي په منځ کې داسي ونې کرلای شو چې ژر ميوه توليدوي او دغه ونې بايد وروسته له څو کلنو هغه وخت له منځه يوړل شي چې اصلي ونې وده او ميوه وکړي.

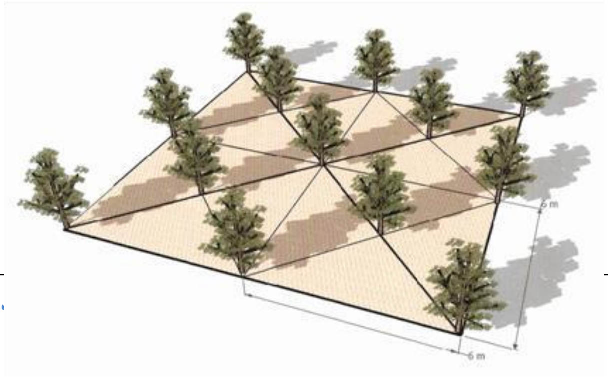

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځه پایه یې تګ لا

د کانتور سستم (*Contour System*)

- د کانتور تګ لاره په عام ډول په شوه یا میلان لرونکو ځمکو او د تپو پر سر د تطبیق وړ ده.
- په دغه تګ لاره کې ونې د کانتور په اوږدوالي او یا هم د شوې یا میلان په پاسنی برخه کې کرل کیږي.
- دا سیستم د هغه ځایونو لپاره ډیر ګټور دي چې د خاورې د فرسایش یا له منځه تلو خطر په کې زیاد وي او د ابوبه لګول هم پکې سخت وي.
- دغه تګ لاره د افغانستان لپاره هم ګټوره ده چې نه بیلکه د افغانستان په شمال کې چیرته چې د پستې ونې کښینول شوي لیدلای شو.

د کانتور سیستم د چپ طرف تصویر د WFP یو نمایشی باغ دی چې د بلخ ولایت په شادیان سیمه کې موقعیت لري

9. د ونو ترمنځ واټن

د ونو ترمنځ واټن نه یوازې چې کرنیز عملیات لکه په باغ کې د ماشین آلاتو کارونه، دوا شیندنه، شاخه بري، د محصولاتو راټولو آسانه کوي، بلکه د ځمکې پر حاصلخیزی، د آفات او امراضو پر کنټرول او ونو ته د لمر په رسیدو باندې هم لوي اثر لري. همداشان د ونو ترمنځ واټن د میوه لرونکو ونو د اوږد عمر لپاره مهم کار دی. په عین وخت که د ونو ترمنځ لازم واټن نه وي نو د ونو حاصلات هم کمیږي. خو که چیرته د ونو ترمنځ واټن زیات هم شي نو پر حاصلات منفی تاثیر کوي یعنی ډیره ځمکه شاړه پاتې کیږي. که چیرته د ونو او ردیفونو ترمنځ فاصله باندې پوه شي، نو په یوه ساحه کې د ونو د کښینولو لپاره آسانه چاره ده. په یوه ساحه کې د ونو د شمیر د کښینولو لپاره له دغه فارمول څخه ګټه اخلو:

$$\text{د ونو یا بوټو شمیر} = \frac{\text{د کښت لاندې ساحه یا سیمه}}{\text{د بوټو ترمنځ واټن} \times \text{د قطار تر منځ واټن}}$$

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بیلګې په ډول که چیرته موږ 2000 متره مربع ځمکه ولرو او وغواړو چې یو باغ پکې جوړ کړو او د ونو ترمنځ فاصله 5 مره او د دوقطارونو ترمنځ 4 متره واټن په پام کې ونیول شي په یاده ساحه کې څومره نیالګیو ته اړتیا ده؟

$$\frac{2000\ M^2}{5\ \times 4} = 100\ plants\ in\ \ 2000\ M^2$$

د قطارونو او ونو ترمنځ واټن

د میوو ونې	د ونو او قطارنو ترمنځ واټن په متر	
	د ونو ترمنځ واټن	د قطارونو ترمنځ واټن
منه	5	6
ناک	4	6
زردالو	6	6
شفتالو	6	6
آلو	5	6
آلوبالو	6	6
مالټه	5	6
انار	4	5
لیمو	4	5
املوک	7	8
توت	10	10
اینځر	5	5
زیتون	7	7
چار مغز	15	15
پسته	7	8
بادام	5	6

په دې جدول کې د ونو او قطار ترمنځ واټن زیاد دی. خو دا یوه لویه تیر وتنه نده، د ونو او قطار ترمنځ زیاد واټن یو دودیز سیستم دی او له دې جدول څخه پوهیږو چې په افغانستان کې د ونو ترمنځ واټن عام کار دی. خو که د ونو او قطارونو ترمنځ واټن کم وي نو دا د دې معنی لري چې په یو هکتار یا یوه جریب ځمکه کې ډیر نیالګي کښینوو، چې ونې ډیرې نه لوړیږي او شاخه بري یې آسانه او د ونو حاصل هم په آسانی سره راټولیږی. په دې ډول بڼ کې که د هرې ونې حاصل زیاد هم نه وي خو بیا هم د باغ عمومي حاصل زیاتیږي. په څیرنیزو او وړو فارمونو کې معمولا د ونو او قطارنو واټن لږ دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مزار شریف ځیرنیز فارم چې د ونو او قطارنو ترمنځ یې فاصله لږ ده

10. د نیالګیو کښینول

ورسته له پورتنیو مراحلو چې مخکې یې یادونه وشوه لکه (د سایت یا ساحې ټاکنه، د ځمکې آماده کول، د ورایټیو ټاکنه د بڼ طرحه او دیزاین) د نیالګیو په کښینولو پیل کوو:

د غوچو آماده کول

د باغ دیزاین ته په پام سره لومړی باید د ونو د ایښودو ځایونه په نښه شي. د دې کار لپاره د نیالګیو داېښودو له تختي کار اخلو لکه څنګه چې په لاندې تصویر کې ګورئ.

د نیالګیو ایښودولو له تختي څخه د کټې اخیستو تګ لاره. سرچینه (AAEP)

وروسته له دې چې د نیالګي د کښینولو ځای د یوه سیخ یا لرګي په واسطه په نښه شو، مخکې له دې چې غوچه وشکوئ، نو د نیالګیو کښینول د تختي جرې په ځمکه کې د ننویستل شوي لرګي یا سیخ سره برابره کړئ. لکه څنګه چې په تصویرونو کې ښکاري دوه نور سیخونه هم د نیالګیو د ایښودو د تختي د جرې په دوه خواوو کې ځای پر ځای کړئ او په ځمکې کې یې ننه باسئ. اوس د نیالګیو د ایښودو تخته لرې او د غوچې په کیندلو پیل وکړئ. کله چې نیالګي کښینوئ نو بیا هم د نیالګیو د کښینولو تخته د غوچې د دو خواوو د سیخونو په منځ پریږدئ او نیالګي د تختي په جرې کې ځای پر ځای کړئ ترڅو قطارونه مو په یوه مستقیم خط کې راشي.

- د نیالګیو غوچه باید د 60CM X 60CM X 60CM په شاوخا کې وي. غوچې ورسته له بارانه و شکوئ او یا مخکې له شکولو خاوره اوبه کړئ.
- کمپوست او سره د آماده کولو مهمې برخې دي، ځکه په خاوره کې د عضوي مواد شتون د خاورو کیفیت ښه کوي او ښه خوراکي مواد د ونې لپاره برابروي.
- هره غوچه نیمې کراچې یا له 5 تر 10 کیلو ګرامه کمپوست ته اړتیا لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- کله چي غوچه شکوئ نو سربیرنه خاوره له لاندینی خاورې څخه جدا کړئ.
- کله چي غوچه آماده شي نو کمپوست له سربیرني خاورې سره یو ځای او د غوچي په لاندنی برخه کي یې واچوئ(همداشان کولای شی چي د 25 گرامو شاوخوا کي single super phosphate هم په غوچه کي اضافه کړي خو ډیر ضرور هم نه دي).
- غوچه بیرته له خاورو ډکه کړئ چي د ځمکي له مخي لوړه وي. خو دا طبیعي ده.

- د نیالگیو له ایښودو 2- 3 اونی مخکي د غوچي په نبنه کول. دغه وخت اجازه ورکوي چي خاوره لاندي ځای ونیسي او کمپوست هم بنه تجزیه شي. که مونږ له 2 تر 3 اونی پورې صبر ونکړو نو کومه ستونزه نشته مونږ کولای شو سم دلاسه کمپوست او سره یو ځای کړو.

د نیالگیو غوچه باید د 60CM X 60CM X 60CM په شاوخا کي وي. سرچینه *(AAEP)*

پاسنی خاوره یوی خواته او لاندنی خاوره بلي خواته واچول شي.

کمپوست له سربیرني (پاسنی) خاورې سره یو ځای او د غوچي په لاندنی برخه کي یې واچوئ (تاسي همداشان کولای شي چي د 25 گرامه په اندازه د سوپر فاسفیت ترکیبي سره هم استفاده کړي، خو حتمي نه ده. د تصویر سرچینه (AAEP)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نیالګیو د اېښودو تخته ستاسي سره مرسته کوي چې ونې په یوه مستقیم خط کې راشي او
مستقیمې و دریږي. د تصویر سر چینه ر(*AAEP*)

د نیالګیو له ایښودو ورسته باید ونه ژر اوبه شي

د نیالګی د ثابت دریدو لپاره تکیه ودرول

(c) ketabton.com: The Digital Library

د انسان په تنګسه کې موسسه د چک په جمهوریت کې یو غیر دولتي نړیوال سازمان دی چې د نړۍ په ګوټ، ګوټ کې پراختیایي مرستې چمتو کوي.

دا مالوماتي پاڼې د کرنې د مسلکي لیسو د زدکړې په برخه کې د بنه والي راوستلو په موخه د چک جمهوریت د پراختیایي مرستو پواسطه خپرې شوې دي.

لیکونکی: نهضت الله نهضت

تصحیح: د کرنیزو ښوونو د ټیم لخوا

ژباړه: نجیب الله فروتن

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library